

Лінгвістичні особливості встановлення ознак злочинного зібрання представників криміналітету (сходки)

Ірина Ткачук

завідувач відділу лінгвістичних досліджень мовлення, лабораторія лінгвістично-психологічних досліджень, Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9696-1909>, e-mail: iryna.tkachuk@kndice.gov.ua

Висвітлено лінгвістичні особливості встановлення ознак злочинного зібрання представників криміналітету (сходки) і критеріїв підтексту комунікації та проаналізовано лінгвістичні контекстуальні маркери організації сходки.

Ключові слова: сходка; злочинний вплив; кримінальне середовище.

У кримінальних провадженнях, порушених за ст. 255-2 Кримінального кодексу України, де окреслено покарання за організацію або сприяння «у проведенні злочинного зібрання (сходки) представників злочинних організацій або організованих груп, або осіб, які здійснюють злочинний вплив, для планування вчинення одного або більше злочинів, матеріального забезпечення чи координації злочинної діяльності, у тому числі розподілу доходів, одержаних злочинним шляхом, або сфер злочинного впливу, а також участь у такому зібранні (сходці), у тому числі з використанням засобів зв'язку» [1—3], лінгвістична (семантико-текстуальна) експертиза є надзвичайно важливою для встановлення ознак сходки — саме тому дослідження лексичних засобів для виявлення ознак не втрачає актуальності.

Тлумачний словник пенітенціарної лексики та спеціальні довідники визначають поняття «сходка» як «зустріч представників злочинних організацій або організованих груп,

або осіб, які здійснюють злочинний вплив, для планування вчинення одного або більше злочинів, матеріального забезпечення чи координації злочинної діяльності, у тому числі розподілу доходів, одержаних злочинним шляхом, або сфер злочинного впливу, а також участь у такому зібранні («сходці»), у тому числі з використанням засобів зв'язку» [4].

З огляду на специфіку мови представників кримінального середовища, систему кодованих висловів і ситуативну семантику, експертне дослідження допомагає довести злочинний характер комунікації і визначити роль кожної особи, зважаючи на їхні висловлювання та комунікативну поведінку. Досліджуючи мовлення комунікантів, експерт установлює такі **мовні ознаки сходки** як форми управління злочинною спільнотою, як висловлювання, семантичний зміст яких свідчить про: участь комунікантів у **плануванні збору** (зустрічі) **злочинців** із користуванням засобами телефонного зв'язку з наміром координування злочинної діяльності (тобто онлайн / офлайн);

обговорення ієрархічних питань (підпорядкування / управління, що відповідає моделі вертикально організованої взаємодії); **дотримання конфіденційності зустрічі** (неприпустимість розголошення); **підтримання дисципліни**, оцінювання дій членів злочинної спільноти; **дотримання неформальних правил** («понять» і «законів», традицій злочинної спільноти); **наявність щонайменше двох осіб**, які належать до однієї з категорій — представник злочинної організації або представник організованої групи / особи, яка здійснює злочинний вплив (її представник); **обговорення розподілу доходів**, одержаних злочинним шляхом, або сфер злочинного впливу; **обговорення матеріального забезпечення угруповання; планування скоєння злочинів; розподіл доходів**, одержаних у незаконний спосіб; **домовленості** про розподіл сфер злочинного впливу (злочинної влади); **наповнення злочинного «общака»** (злочинної каси); **обговорення способів / шляхів постачання заборонених речей / речовин** до пенітенціарної установи; **розв'язання конфліктних ситуацій**. Оскільки головним для судового провадження є встановлення мети зібрання сходки (планування злочинів, матеріальне забезпечення чи координація злочинної діяльності тощо), то її результати є вагомим доказовим матеріалом у судових процесах.

Завдання експерта-лінгвіста в окресленому контексті — установити:

- чи містить текст (аудіозапис) мовні ознаки координації, під-

порядкування і визначення ролей учасників злочинної спільноти;

- чи фіксуються ознаки злочинної сходки як форми організованої взаємодії осіб у злочинному середовищі;
- чи мають висловлювання учасників комунікативних актів інструктивний, узгоджувальний або організаційний характер;
- які лінгвістичні ознаки злочинного впливу або визнання авторитету присутні в мовленні учасників аналізованих комунікативних актів;
- які контекстуальні (позамовні) чинники підтверджують злочинний характер комунікації.

Методологічну основу таких досліджень становлять:

- семантико-прагматичний аналіз — визначення комунікативного наміру мовців;
- контекстуальний аналіз — співвідношення змісту висловлювання із ситуацією спілкування;
- дискурсивний аналіз — виявлення ролей, статусів і функцій учасників у комунікації;
- порівняльний лексико-семантичний аналіз — зіставлення з відомими словниками кримінального жаргону;
- інтерпретаційний аналіз — установлення можливого імпліцитного значення фраз.

Установлення ознак злочинної сходки передбачає **комплексний підхід**: аналіз контексту, стилістики, прагматики, соціокультурних реалій, саме тому під час проведення

досліджень експерт-лінгвіст аналізує комунікацію на наявність специфічних слів, висловлювань, жаргону, умовних слів, кодових позначень, якими послуговуються представники злочинного середовища та які свідчать про координування дій злочинного характеру, визначає розподіл ролей — функційні ролі учасників, ідентифікує злочинний контекст комунікації, виявляє мовні засоби підтримання злочинної субкультури.

У межах семантико-текстуального дослідження **лінгвістичні індикатори злочинної сходки** аналізуються не ізольовано, а в контексті, ґрунтуючись на наявності відповідних компонентів:

- кримінальних жаргонізмів «сходка», «сходняк», «круг», що уживаються учасниками комунікації для найменування зібрання («Я там тоже братьям курсонув, я говорю це вам шо тут **сходка** говорю, **есть** **ситуация**...», «Щас коли **сходняк** буде... такий **ажіотаж** будет», «Ты дуришь **круг** бл*ть»);
- висловлювань, зміст яких відображає планування злочинного зібрання (сходки), зокрема, за участю осіб вищої ланки злочинної ієрархії («Ця общественна деятельность за**ла, завтра ж бл*т **цей двіж-бодряк** делаем») або як таку, що вже відбулась («Патамушто эта самае, **ситуация** **уже** **винесена на люди** і старшие братья смотрят шо будет дальше і как...», «мы здесь занимаемся делами»);
- висловлювань, зміст яких свідчить про присутність на злочинному зібранні (сходці) авторитетних у злочинному середовищі осіб («Тут **есть... все ответчікі...**», «он тут будет палюбому патаму шо, гаваріт за **старших братьев** **каторие хатят і тут присутствовать**»);
- висловлювань моралізаторського тону і настанов, які, відповідно до змісту, зумовлені необхідністю контролю за дотриманням засудженими правил та етикету злочинного світу в пенітенціарному закладі, а також висловлювань, у яких виражені інтенції мовців діяти справедливо і правильно, де значення спонування виражене дієсловами наказового способу, зокрема імперативними конструкціями із семантикою обов'язковості виконання названих дій («Ты **взял оттуда** **бабки (...)** — **это некрасивый поступок**», «**Так делать нельзя, за это можно пожурить**», «Ты там на баракe **смотри, чтоб пообставляйся везде. Понял? Пообставляйся. За вот эти сигареты, за вот эти бабки, понял** чтобы все базарили нах*й, что за это **зналось**»);
- лексичних конструкцій, якими співрозмовники інформують один одного щодо значущих подій або ситуацій, які відбуваються у їхньому середовищі («В двух словах, **скажи, будь**

ласка, а скільки ще подопечному на ямі чалитися?», «Я зрозумів, всьо поняв. Тобто, з моїм заходом його амністкують», «У нас и телефон есть, и передвижения, все есть...»); обговорюють питання фінансового характеру щодо надходжень грошових коштів до «загальної каси» («общака») — «Он должен 1000 долларов нам, мы с Днепром сами разберемся», «Скока у него 700 на общее?» — і кандидатури, «відповідальної» за певний напрям у злочинному середовищі («Він має соотвечтвувати бродяге шоб йому давать ход», «Ми за нього х***вого нич в принципі»), забезпечення засобами мобільного зв'язку («На кого трубку пихать?»).

Отже, семантико-текстуальна експертиза щодо встановлення мовних ознак комунікації осіб, об'єднаних спільними протиправними інтересами й організаційною взаємодією, характерною для злочинної сходки — як форми зібрання представників

злочинного середовища для узгодження спільних дій, розподілу ролей і прийняття рішень, — дає змогу виявити приховану організаційно-ієрархічну структуру злочинного об'єднання за допомогою аналізування мовлення, довести її злочинний характер.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.11.2025).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : Закон України від 04.06.2020 р. № 671-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-20#Text> (дата звернення: 12.11.2025).
3. Околіт О. В. Суб'єкт злочину, передбаченого статтею 255 Кримінального кодексу України. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2021. № 2 (18). С. 86—97. DOI: 10.34015/2523-4552.2021.4.07 (дата звернення: 12.11.2025).
4. Боровик А. В. Тлумачний словник пенітенціарної лексики. Вид. 3-тє, випр. і допов. URL: <https://dspace.megu.edu.ua:8443/xmlui/handle/123456789/3862> (дата звернення: 12.11.2025).